

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СЕМЕН НАТАЛІЯ ФЕДОРІВНА

УДК 070.431.2:004.774] (470+571):32.019.5(470:477) (043.3)

**РОСІЙСЬКІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ
ЯК ЧИННИК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ САЙТІВ «ПРАВДА.РУ»
ТА «РОССИЙСКИЙ ДИАЛОГ»)**

27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі соціальних комунікацій Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Науковий керівник: доктор філологічних наук,
кандидат соціологічних наук, професор
ФІНКЛЕР Юрій Едуардович,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука,
факультет журналістики,
професор кафедри соціальних комунікацій

Офіційні опоненти: доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
КОЛІСНИК Юрій Вікторович,
Черкаський національний університет імені Богдана
Хмельницького,
доцент кафедри журналістики, реклами і PR-
технологій

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
СИНОРУБ Галина Петрівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
доцент кафедри журналістики

Захист відбудеться «31» жовтня 2018 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.051.19 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара за адресою: 49027, м. Дніпро, пл. Шевченка, 1, Палац культури студентів.

Із дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара за адресою: 49010, м. Дніпро, вул. Казакова, 8.

Автореферат розісланий «29» вересня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук, доцент

I. М. Сухенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. 1. Термін «інформаційна війна», з'явившись наприкінці 80-х років XX століття, швидко набув популярності; з плином часу виникла велика кількість тлумачень інформаційної війни, що призвело до плутанини у розумінні цього явища. В науковому дискурсі термін «інформаційна війна» пройшов відчутну еволюцію, він часто піддавався спробам пристосувати його до конкретних воєнних інформаційних атак. Тому актуалізується проблема уточнення поняття інформаційної війни в межах науки про соціальні комунікації.

2. Масштабність впливу інформації на соціум оперує подвійною характеристикою. З одного боку, маємо позитивне комунікаційне явище, оскільки воно сприяє інформованості аудиторії, але це можливо лише у тому випадку, коли поширення інформації переслідує свою первинну, благородну мету – інформування суспільства. З іншого боку, маємо потужні інформаційні атаки у вигляді подачі відверто пропагандистського контенту. Подібну практику інформаційного впливу на суспільство активно використовує Російська Федерація щодо України. Актуальність теми дисертації полягає у тому, що інформація, яка подається російськими мас-медіа про Україну, призвела до виникнення цілої низки стереотипів, контент російських мас-медіа активно супроводжує підготовку і розгортання справжньої, «гарячої» війни, безпосередньо бойових дій, які призвели до численних людських жертв, руйнації перспективних галузей економіки та реальної загрози територіальній цілісності та суверенітету України.

3. Аналіз українського досвіду роботи ЗМІ в умовах інформаційної війни засвідчив, що, на відміну від Росії, де кожна інформаційна атака ретельно планується і виконується з особливою обережністю та точністю, Україна поки що перебуває у процесі вишколу боротьби з інформаційним агресором. Саме тому актуальним є питання вивчення і врахування у власній медіапрактиці російської інформаційної агресії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота здійснена в межах комплексної науково-дослідної теми «Журналістська етика» (номер державної реєстрації 0108U008428) кафедр теорії і методики журналістської творчості та соціальних комунікацій факультету журналістики Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне), аспіранткою якого є авторка дисертації.

Мета дослідження полягає в окресленні поняття «інформаційна війна» у контексті вивчення організаційної та законодавчої бази функціонування російських інтернет-ресурсів та контент-аналізу публікацій на інтернет-ресурсах «Правда.Ру» та «Российский диалог».

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- проаналізувати поняття «інформаційна війна» у контексті науки про соціальні комунікації;
- дослідити організаційну та законодавчу базу функціонування російських інтернет-ресурсів як чинника інформаційної війни Росії проти України;
- з'ясувати пропагандистський характер заголовків матеріалів;
- виокремити та дослідити антиукраїнський контент новин про події в Україні, що їх подають російські веб-ресурси «Правда.Ру» та «Российский диалог»;

– окреслити можливі перспективи протидії інформаційній війні з боку Росії в українському медіапросторі.

Об'єкт дослідження – журналістський сегмент інтернет-простору Росії як чинник інформаційної війни проти України.

Предмет дослідження – пропагандистський дискурс російських інтернет-ресурсів щодо перебігу подій в Криму та в ОРДЛО.

Хронологічні межі дослідження – лютий 2014 – грудень 2016 років.

Джерельна база дослідження – російські інтернет-ресурси «Правда.Ру» та «Российский диалог». У зв'язку із тим, що формулювання теми дослідження містить прямі назви сайтів, особливу увагу звернемо на мотивацію вибору даної джерельної бази.

По-перше, під час активної інформаційної війни з боку Росії щодо України чимало аналітиків досліджують рейтингові, відомі пропагандистські російські веб-медіа, залишаючи поза увагою менш популярні сайти, які лише починають активно завойовувати свою аудиторію, однак також оперативно працюють, поширюючи дезінформацію. Аби наша розвідка мала вагому наукову новизну, у ній увага зосереджена на веб-ресурсах «Правда.Ру» та «Российский диалог», які лише завойовують позиції в російській мережевій журналістиці. Так, згідно з рейтингом популярності російських сайтів порталу LiveInternet.Ru, який базується на аналізі статистики відвідувань, «Правда.Ру» займає в Росії 41 місце, а «Российский диалог» – 162 місце. За рейтингом «Top Sites in Russia» компанії Alexa Internet, яка досліджує статистику відвідуваності порталів, «Правда.Ру» посідає в Росії 505 місце популярності. Портал «Российский Диалог» взагалі відсутній у рейтингу. У 2016 році портал «Правда.Ру» посів 79 місце у рейтингу «Топ-100 кращих сайтів/онлайн ЗМІ 2016 року», складеному компанією «Медialogия», що здійснює моніторинг ЗМІ. У 2017 році «Правда.Ру» посів 23 місце в Росії у рейтингу «Топ-30 найцитованіших інтернет-ресурсів 2017 року за гіперпосиланнями в соціальних медіа», який також був складений компанією «Медialogия». У листопаді 2017 року він посів 27 місце у рейтингу «Медialogии» «Топ-30 найцитованіших інтернет-ресурсів за листопад 2017 року».

По-друге, портал «Правда.Ру» в українському медіапросторі є скандально відомим завдяки своїм агресивним та неправдивим пропагандистським повідомленням під час висвітлення російсько-українського збройного конфлікту. Ім'я очільника ради директорів медіахолдингу «Правда.Ру» Вадима Горшеніна у 2014 році було внесено на «Дошку ганьби брехливих журналістів» веб-проекту українського інтернет-видання «Телекритика». Журналісти «Телекритики» та координатори проекту «Дошка ганьби брехливих журналістів», проаналізувавши контент про події в Україні на «Правда.Ру», звинуватили цей веб-ресурс у систематичній публікації недостовірних повідомлень про події в Україні. Розвінчував пропаганду «Правда.Ру» й інший відомий медійний портал «Media Sapiens», автори якого навели конкретні приклади російської пропаганди та шляхом власних розслідувань спростували дезінформацію.

По-третє, сайт «Российский диалог» активно розвиває свою роботу в усіх відомих соціальних мережах: у мережі Facebook понад 143 000 людей вподобали сторінку порталу; натомість у російськомовній спільноті «Правда.Ру» налічується

всього 26 500 людей, які вподобали її, а у англomовній – майже 80 000 вподобань від користувачів. Для відображення подій з України сайтом було створено спеціальну рубрику «Київ», в межах якої оперативно подаються інформаційні повідомлення зі стереотипами про те, що США – ворог, який диктує умови поведінки Україні та світовій спільноті щодо Російської Федерації, оскільки вбачає у ній сильного конкурента. Аналіз ключових слів сайту за допомогою програми «SE Ranking» дозволив з'ясувати, що у період анексії Криму та загострення російсько-українського збройного конфлікту читачі «Российского диалога» активно читали і шукали новини про ці події. У березні 2014 року було створено українську версію порталу – «Диалог.UA» Цей сайт часто посилається у своїх матеріалах на російський відповідник, а власний контент «Диалог.UA» має відверто виражені проросійські настрої, які поширюються на українську аудиторію.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Ключовими для аналізу стали наукові здобутки провідних українських і закордонних дослідників, наукові теорії та прикладні концепції, які формують фундаментальні наукові положення із стратегії і тактики ведення інформаційної війни. Зазначимо при цьому, що у наукових розвідках із соціальних комунікацій проблема інформаційної війни, а надто – як чинник російської агресії в Криму та в ОРДЛО – представлено нечисленно і певним чином хаотично: переважно розглядаються окремі особливості поняття інформаційної війни та аналізується український досвід запобігання інформаційним атакам з боку Російської Федерації.

Ключові тенденції розвитку сучасної практики функціонування соціальних комунікацій досліджують такі українські вчені: Марія Бутиріна, Володимир Владимиров, Володимир Демченко, Вікторія Золяк, Валерій Іванов, Сергій Квіт, Юрій Колісник, Наталя Костенко, Олександр Мелешенко, Ольга Мітчук, Олена Пастушенко, Ольга Порфімович, Борис Потятиник, Володимир Різун, Катерина Серажим, Галина Синоруб, Тетяна Кузнецова, Юрій Фінклер, Любов Хавкіна, Володимир Шкляр та інші.

Серед українських дослідників проблеми інформаційних війн варто згадати Ігоря Балинського, Петра Бураковського, Мар'яна Житарюка, Василя Лизанчука, Володимира Ліпкана, Миколу Ожевана, Георгія Почепцова, Гліба Семенюка, Володимира Хорошка, Юлію Хохлачову та інших.

Методи дослідження. При проведенні дослідження ми послуговувались такими методами наукового пізнання, як системний аналіз (полягає в опрацюванні ступеня висвітлення наукової проблеми інформаційної війни), системний підхід (полягає у розгляді взаємопов'язаної системи таких елементів феномену інформаційної війни, які розробляються у певній послідовності та формують єдине ціле явище), метод інформаційного підходу (дозволив провести систематизацію подачі матеріалів з обраної проблеми), метод прогнозування (сприяв визначенню кола можливих проблем та перспектив у боротьбі з проявами елементів інформаційної війни), метод порівняння (дозволив провести зіставлення сучасного стану інформаційної безпеки в Україні, Росії та світі і перспектив її вдосконалення), метод контент-аналізу (проявив себе у вивченні змісту матеріалів російських інтернет-ресурсів «Правда.Ру» та «Российский диалог»). Комплекс цих методів є

взаємопов'язаним та має низку особливостей, спрямованих на отримання об'єктивних і достовірних наукових результатів

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тлумаченням поняття інформаційної війни в науці про соціальні комунікації крізь призму функціонування інтернет-ресурсів Російської Федерації. На прикладі публікацій в інтернет-ресурсах «Правда.Ру» та «Российский диалог» доведено, що вони, як чинники інформаційної війни проти України, активно проявили себе під час подій в Криму та в ОРДЛО. Детально досліджено методи пропаганди, які використовують автори контенту цих ресурсів, виокремлено основні ідеологеми щодо України, які мали б вплинути на свідомість читачів та нав'язати ворожі настрої, запропоновано можливий комплекс заходів з протидії інформаційним атакам з боку Російської Федерації.

При розв'язанні поставлених завдань у дисертації

вперше в науці про соціальні комунікації:

- досліджено трактування поняття «інформаційна війна» українськими та закордонними вченими;

- проаналізовано пропагандистські матеріали про події в Криму та в ОРДЛО, подані російськими інтернет-ресурсами «Правда.Ру» та «Российский диалог»;

- контент про події в Криму та в ОРДЛО на російських пропагандистських ресурсах «Правда.Ру» та «Российский диалог» виокремлено у пропагандистські міфологеми;

- окреслено можливі шляхи боротьби з російською пропагандою з боку України;

удосконалено:

- визначення поняття «інформаційна війна»;

- класифікацію маніпулятивних прийомів, які застосовують інтернет-медіа;

набули подальшого розвитку:

- наукові напрацювання українських та закордонних науковців у галузі вивчення явища інформаційної війни;

- дослідження пропагандистського контенту інтернет-ресурсів Російської Федерації, пов'язаного із окупованим Кримом та збройним протистоянням в ОРДЛО.

Теоретичне значення дисертації. Керуючись словами Пафнутія Чебишева, який припускав безплідність теорії без практики, вважатимемо, що теоретичне значення дисертації великою мірою залежить від підбиття деяких підсумків прикладних характеристик аналізованого контенту. Вивчення впливу контенту порталів на сприйняття аудиторією тих чи інших подій дозволяє дійти серйозних теоретичних висновків. Теоретичне значення даної дисертації полягає в удосконаленні соціально-комунікаційних аспектів поняття «інформаційна війна» крізь призму залучення до її проведення російських інтернет-ресурсів та в аналізі значення інформаційної війни у гібридній війні Росії проти України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що аналіз зібраних матеріалів та їхнє теоретичне узагальнення можуть бути використані для удосконалення журналістської діяльності в умовах інформаційної війни, при розробці лекційних курсів для студентів спеціальності 061 Журналістика галузі знань 06 Журналістика, при виданні підручників, навчальних посібників,

методичних рекомендацій з теорії інформаційної безпеки, інформаційного законодавства тощо.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідалися й обговорювалися на 8 міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях, а саме: **Міжнародній науково-практичній** конференції «Humanities and Social sciences in Era of Globalization – 2015», Угорщина, місто Будапешт, 31 травня 2015 р., доповідь «Медіа України взірця 2012 року: статус і контент не наповнення»; Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку вищої школи та економіки в XXI столітті», м. Рівне, 22 – 23 жовтня 2015 р., доповідь «Особливості поведінки в умовах інформаційної агресії»; науково-практичній конференції «Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції», м. Львів, 8 – 9 лютого 2016 р., доповідь «Використання авторитету відомих людей як один із засобів пропаганди»; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Перспективні напрямки дослідження українського медійного контенту: фундаментальні та прикладні аспекти», м. Київ, 7 квітня 2016 р., доповідь «Засоби протидії інформаційній агресії в українському інтернет-просторі»; Міжнародній науково-практичній конференції «Морально-етичний дискурс сучасних ЗМІ в координатах викликів доби», м. Буча, 27 квітня 2016 р., доповідь «Професійний портрет журналіста Інтернет-ЗМІ в умовах інформаційної війни»; регіональній науково-практичній інтернет-конференції «Регіональні ЗМІ України: історія, сучасний стан та перспективи розвитку», м. Старобільськ, 20 – 22 березня 2017 р., доповідь «Основні методи пропаганди на російських інтернет-ресурсах як головний чинник інформаційної агресії з боку Російської Федерації (на прикладі російських інтернет-ресурсів «Российский диалог» і «Правда.Ру» за 2014 – 2015 рр.)»; II Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих дослідників «ЗМІ та демократичний розвиток суспільства», м. Львів, 20 березня 2017 р., доповідь «Інтернет-ресурс «Правда.Ру» як веб мас-медіа»; V Всеукраїнській науково-практичній конференції для студентів та аспірантів «Актуальні проблеми розвитку засобів масової комунікації в сучасній Україні», м. Вінниця, 21 квітня 2017 р., доповідь «Шляхи підвищення інформаційної безпеки в Україні: закордонний досвід та власні недоліки».

Публікації. Основні результати дисертації викладено у 15 публікаціях у наукових виданнях, а саме: 7 статтях у наукових фахових виданнях України, 1 статті у закордонному виданні, 7 матеріалах доповідей наукових конференцій. Всі публікації здійснені авторкою самостійно.

Структура дисертації. Структура дослідження обумовлена поставленими цілями і завданнями. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків та списку аналізованих джерел і списку використаних джерел (усього – 340 позицій). Обсяг основного тексту роботи – 207 сторінок, загальний обсяг роботи – 247 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У «**Вступі**» обґрунтовано актуальність теми, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами кафедри соціальних комунікацій

факультету журналістики Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Степана Дем'янчука. Окреслено теоретико-методологічну базу дослідження, мету і завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі та методи дослідження, наведено наукову новизну, конкретизовано практичне значення роботи, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження. Визначено структуру і обсяг роботи.

Матеріал розділу I. **«Історіографічна база та мас-медійні аспекти дослідження поняття інформаційної війни у контексті соціальних комунікацій»** присвячено розкриттю поняття «інформаційна війна», характеристиці політичної специфіки російської журналістики, визначенню російських інтернет-ресурсів «Правда.Ру» та «Российский диалог» як пропагандистських веб-медіа; розглядаються перспективні методи протидії інформаційній війні Росії проти України.

У підрозділі 1.1. *«Історіографія та джерельна база дослідження»* наголошується, що військова агресія Росії проти України активно супроводжується інформаційною війною. Оскільки мас-медіа виступають основним джерелом інформування суспільства та акумуляції ключових політичних процесів, саме мас-медіа найбільш ефективно впливають на формування громадської думки. Матеріал підрозділу розглядає тлумачення війни як агресивного багатовимірного явища. Чимало науковців, дослідників, політичних та військових експертів намагаються дати визначення поняттю війни, однак це не завжди вдається їм зробити повною мірою, адже поняття і явище війни настільки швидко трансформуються, що складно окреслити поточні прикладні військові стратегію і тактику, прослідкувати зміни та на їхній основі сформулювати поняття цього феномену. Більшість науковців вважають війну способом розв'язання конфлікту між певними утвореннями шляхом бойових дій між підпорядкованими цим утворенням збройними силами.

Термін «інформаційна війна» з'явився наприкінці 80-х років XX століття і швидко набув популярності; разом з ним з'явилась велика кількість тлумачень поняття «інформаційна війна», що призвело до плутанини у його розумінні. Розглядаються тлумачення поняття інформаційної війни, які пропонують зарубіжні та українські дослідники. Зокрема, американський дослідник інформаційної війни Уїн Швартоу трактує інформаційну війну як електронне протистояння, у якому головною ціллю є інформація, яку треба захопити та знищити. Мартін Лібікі окреслив завдання інформаційної війни не у знищенні фізичної сили, а у знищенні соціуму. Джордж Стейн вважає, що метою інформаційної війни є вплив на розум еліти – людей, які визначають доцільність війни та миру і окреслюють місце та час застосування потенціалу та можливостей, якими оперують їхні стратегічні структури. Пітер Померанцев зазначає, що російська теорія інформаційної війни тяжіє до інформаційної та психологічної війни; ядром інформаційної війни є людська свідомість, психологічна сфера.

Виникає потреба у точному номінуванні понять «інформаційна війна», «інформаційна агресія» та «пропаганда», які стали чинниками розгортання бойових дій на території ОРДЛО. Український науковець Володимир Ліпкан називає сучасні медійні війни «інформаційною агресією», під якою розуміє вчинення неправомірних дій щодо однієї зі сторін комунікаційних процесів за допомогою застосування сили

у різних масштабах. Багато науковців (зокрема, Гарт Джоветт, Вікторія О'Доннел, Петро Бураковський, Георгій Почепцов) пов'язують інформаційну війну із пропагандою. Джеймс Браун пропагандою називає систему поглядів, які базуються на впливі на емоційний стан людей. Гарт Джоветт і Вікторія О'Доннел бачать у пропаганді приховану спробу сформувати сприйняття, розум і поведінку суспільства для досягнення корисливих цілей. Страх, за словами Говарда Левенталя, є найбільш дієвим засобом переконання; на думку Еліотта Аронсона та Ентоні Пратканіса, коли людину охоплює страх, то вона не може тверезо оцінити реальність, а лише думає як позбавитись страху.

Збройне та інформаційне протистояння між Росією та Україною підштовхнуло українських науковців зробити певний внесок у розробку теорії інформаційної війни. Георгій Почепцов вважає, що інформаційна війна – це комунікативна технологія впливу на масову свідомість, яка має або короткострокову або довгострокову мету. Василь Лизанчук називає інформаційну війну трампліном для розгортання справжнього збройного протистояння. Мар'ян Житарюк говорить про сучасну інформаційну війну як протистояння економічними, ідеологічними, релігійними, історичними та іншими методами. Дослідники Національного Інституту стратегічних досліджень, Центру досліджень соціальних комунікацій Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського доходять висновку про те, що інформаційна війна є чинником системи суспільних суперечностей.

У підрозділі 1.2. *«Вплив особливостей російської політичної журналістики на розгортання інформаційної війни в Україні»* зазначено, що мас-медіа стали невід'ємним складником життя сучасної людини, вони здатні деформувати сприйняття дійсності, а це призводить до відчутних суспільних наслідків. Яскравий приклад тому – інформаційна війна з боку Росії щодо України, ця війна супроводжує вторгнення Росії в Україну, ведення Росією бойових дій з численними людськими жертвами та руйнацією перспективних галузей економіки в ОРДЛО. Увиразнено п'ять ключових функціональних ознак політичної журналістики (вплив на аудиторію, створення політичної картини життя, прогнози та альтернативи розвитку ситуацій, увиразнення функції інновацій та функції критики й контролю).

Зазначено, що в сучасній Росії нівелюються класичні значення журналістики, яка повинна всебічно віддзеркалювати усі сфери життя суспільства, а особливо – політику. Проте зараз російські мас-медіа відійшли від цих завдань через порушення журналістських стандартів та журналістської етики – сучасну російську політичну журналістику можна охарактеризувати як типову пропаганду. Вона потерпає від тотального контролю влади, впливаючи на суспільство, зомбуючи аудиторію, змінюючи її свідомість так, як це вигідно владі. Виокремлено чотири явища, характерні для сучасного російського медіапростору (нехтування гуманізмом, відсутність демократизму, ігнорування загальнолюдських цінностей, створення брехливої картини прекрасного російського життя).

Проаналізовано Кодекс професійної етики журналістів Росії та на конкретних прикладах доведено, що дотримуватись вимог цього Кодексу в сучасній Росії вкрай складно. Зазначено, що сучасна медійна сфера Росії стала прагматичною, відстороненою від інтересів та запитів суспільства, вона не черпає жодного позитивного іноземного досвіду, однак вже встигла виробити свій «неповторний»

пропагандистський стиль. Власниками практично усіх ключових російських мас-медіа є близькі до влади особи. Редакційну політику конкретного медіа визначає власник медіа, редактор є інструментом віддзеркалення думок й рекомендацій власника. Головна роль мас-медіа – інформувати суспільство – у такому випадку постає другорядним чинником функціонування мас-медіа, чимало російських журналістів змушені слідувати політиці і бажанням своїх власників, що призводить не до продукування якісного контенту, а до написання сурогатних матеріалів, які не облагороджують аудиторію, а навпаки – викликають деградацію особистості.

Проаналізовано керівний та творчий склад редакцій двох російських інтернет-ресурсів – «Правда.Ру» і «Российский диалог». Зазначено, що ці дані неповні, адже прихованою є інформація про головних редакторів та склад редакцій.

У підрозділі 1.3. *«Ресурси «Правда.Ру» та «Российский диалог» як інтернет-джерела пропагандистського дискурсу з боку Росії щодо України»* проаналізовано специфіку та сучасний стан інтернет-журналістики. Увагу привернуто до розробок російських дослідників – зокрема, до думки Марини Раскладкіної про те, роздвоєна природа інтернету як нового системного ЗМІ обумовлює його стрімкий розвиток, тому вкрай складно виокремити критерії приналежності інтернет-сайтів до веб-медіа, адже це явище стрімке, воно розвивається дуже динамічно. Євген Горний виокремлює два критерії зарахування ресурсів до веб-медіа: 1) періодичні друковані видання, теле-, відео та аудіо програми (зокрема й мережеві), які оновлювали інформацію не менше року тому; 2) доступ до ресурсу здійснили не менш, ніж тисяча осіб. Іван Давидов та Аделя Сафіна до інтернет-медіа зараховують усі види електронних мас-медіа: і інтернет-газети та журнали, і мережеві теле- та радіостанції, а також інформаційні агентства. Вважаємо такий підхід дещо перебільшеним і водночас розмитим, адже йдеться про те, що інтелектуально наповнений контент в інтернеті можуть мати і сайти-візитівки, і онлайн-бібліотеки, і інші спеціалізовані ресурси. Марія Лукіна та Ірина Фомічова зазначають, що проблеми ідентифікації веб-медіа взагалі не мало б існувати, оскільки переважно веб-ресурси у своїй назві, логотипі чи гаслі за допомогою ключових слів зазначають свою приналежність до ЗМІ – однак таке словесне окреслення приналежності до того чи іншого мас-медіа може не відповідати його реальним параметрам. Для коректного визначення треба звертати увагу на організаційно-правовий статус того чи іншого медіа, який зазначають у вихідних даних.

Цікавими є розробки українських вчених. На думку Оксани Самуляк, поява інтернету спричинила зміну структури традиційних медіа. Мирослава Чабаненко вважає, що веб-медіа, подібно до всіх інших ЗМІ, готують свій контент, дотримуючись усіх методів та прийомів журналістики. Крім цього, так само як і традиційні ЗМІ, веб-медіа мають редакції, велика частка контенту є ексклюзивною, а, якщо вміщуються ре-публікації з інших інтернет-видань, то обов'язково із посиланнями на джерело запозичення. Контент оновлюється не рідше, ніж раз на тиждень і такий медіа-ресурс має достатню кількість унікальних відвідувачів. Борис Потятиник твердить, що мережа стирає грань поміж ЗМІ та звичайною міжособистісною комунікацією, між журналістикою та не-журналістикою.

Запропоновано дев'ять сталих ознак російських мережових медіа. Проаналізовано ознаки приналежності російських інтернет-ресурсів до інтернет-медіа, виходячи із даних з реєстру Федеральної служби з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій і масових комунікацій («Роскомнадзор»). Подано особливості організації роботи редакцій інтернет-ресурсів «Правда.Ру» і «Российский диалог». Ресурс «Российский диалог» буде доцільно зарахувати до веб-медіа, однак він не входить до переліку зареєстрованих Роскомнадзором ЗМІ. На нашу думку, це спричинене тим, щоб уникнути можливої відповідальності за часту публікацію неправдивих матеріалів, а також порушення авторських прав. «Правда.Ру» можна віднести до мережових ресурсів, які публікують інформаційні, аналітичні, пізнавальні матеріали російських журналістів або фахівців з описуваних питань. Він є зареєстрованим типовим веб-ресурсом.

У підрозділі 1.4. *«Перспективні методи протидії інформаційній війні Росії проти України»* наголошується на тому, що російська пропаганда зібрала довкола себе велику кількість однодумців, серед них чимало відомих та впливових осіб, які здатні вести за собою численні групи суспільства. Підкріплено це й вміло сфальсифікованою відеокартинкою чи фотографією, а також майстерно написаним текстом у газеті чи постом у соцмережі. РФ не шкодує коштів та інтелектуальних ресурсів на ведення інформаційних атак – невід'ємної частини інформаційної війни.

Дослідивши новітні процеси в медійному просторі України під час перебігу інформаційної війни, можна констатувати, що сьогодні у вітчизняних медіа дедалі частіше здійснюються спроби боротьби з російською пропагандою. Подібні акції мають чимало прихильників – як у новітніх, так і в традиційних ЗМІ. Наприклад, популярними є такі українські медійні продукти, які розвінчують російську пропаганду: stopfake.org, informnapalm.org, проект «Радіо Свобода» «Деза», програми «Антизомби», «Гражданская оборона» на каналі «ICTV», «Крым. Реалии», «Вести Кремля» на каналі «24».

При цьому інформаційна війна Росії проти України виявила слабкі сторони українських мас-медіа: 1) відсутність контролю за новими електронними ресурсами; 2) вільне і активне проникнення в медійний простір України антиукраїнських матеріалів; 3) слабе протистояння медіавірусам та шкідливому програмному забезпеченню, які не лише розповсюджують російську пропаганду, але є її частиною; 4) відсутність засобів протидії агресивним медіа, які використовує Росія; 5) неналежна підготовка фахівців із ведення інформаційної війни.

Вітчизняний медіаринок повинен з особливою обережністю відповідати на інформаційну агресію з боку Росії, аби не втратити у пастку, яку готує ворог, і не втратити свій авторитет серед тих, хто підтримує Україну. Висловлюється думка про те, що українські журналісти можуть контролювати перебіг інформаційної агресії, працювати на відновлення іміджу України, подавати інформацію у якісно новому форматі; для цього слід об'єднати професійних журналістів, тих, кому аудиторія довіряє.

Матеріал розділу II. **«Антиукраїнський контент російського інтернет-ресурсу «Правда.Ру»** містить аналіз заголовків матеріалів інтернет-ресурсу «Правда.Ру» як одного із пропагандистських прийомів журналістики, а також

контенту спотворення подій в Україні, пов'язаних з Кримом, та провокативності контенту, пов'язаного з анексією Криму.

У підрозділі 2.1. *«Заголовки матеріалів інтернет-ресурсу «Правда.Ру» як один із пропагандистських прийомів журналістики»* зазначається, що принцип вдало підбраного заголовку до журналістського матеріалу особливо актуальний для інтернет-ресурсів, адже часто, через надмірну зайнятість, сучасна людина дізнається про новину саме через заголовок, не обов'язково читаючи той чи інший матеріал повністю. Для поширення пропаганди заголовки є особливо ефективним інструментом: саме у заголовок можна вкласти потрібні пропагандистам ідеологеми. Російські інтернет-ресурси вдало підбирають такі заголовки, які максимально впливають на свідомість читачів, трансформуючи її у потрібне змістове русло.

Ресурс «Правда.Ру» подає дуже агресивні матеріали про Україну, українську владу, військо, культуру. Агресивними є і заголовки матеріалів. Виокремлено п'ять так званих «пропагандистських груп» заголовків: заголовки, що наголошують на особливій впливовості Росії та В. Путіна; заголовки, що принижують Україну; заголовки, у яких Україна буцімто принижує Росію і висміює спробу самовизначення жителів окупованих територій; заголовки, у яких стверджується, що українська армія веде війну проти мирного населення на сході України; заголовки, з яких чітко зрозуміло, що «Правда.Ру» визнає так звані «ДНР» та «ЛНР». Стверджується, що подача заголовків має негативний вплив на імідж України, заголовки формують у читача критичне ставлення до України та осуд України. Текст підрозділу містить численні приклади усіх видів заголовків.

У матеріалі підрозділів 2.2. *«Спотворення інформації про події в Криму на інтернет-ресурсі «Правда.Ру» як типовий прийом поширення російської пропаганди»*, та 2.3 *«Тема анексії Криму як провокативний контент інтернет-ресурсу «Правда.Ру»* зазначається, що аналіз матеріалів про Крим, поданих інтернет-ресурсом «Правда.Ру» за період від лютого 2014 року до грудня 2016 року, дозволив виокремити цілий ряд штучно створених думок, ідей, стереотипів, які були запропоновані читачам ресурсу і покликані призвести до подальшої ненависті аудиторії до України. Зазначається, що питання доцільності приналежності Криму до України цікавило авторів цього ресурсу вже давно: перший матеріал на цю тему «Как Хрущев подарил Крым Украине» з'явився 19 лютого 2009 року.

Після анексії Криму інтернет-портал «Правда.Ру» кожного дня активно поповнюється матеріалами про події на півострові. На порталі «Правда.Ру» матеріали анонімні, але є носіями суб'єктивних суджень щодо подій в Україні; автори не завжди звертаються до перевірених чи авторитетних джерел. Помітною є односторонність матеріалів, що опубліковані на «Правда.Ру»: в цих матеріалах висвітлюється думка лише однієї, зацікавленої сторони – Російської Федерації. При аналізі контенту порталу «Правда.Ру» про Крим зауважено впровадження певних стереотипів, які формували ставлення аудиторії до роздутої Росією проблеми Криму.

Аналіз контенту про анексію Росією Криму на сайті «Правда.Ру» дозволив виокремити п'ять груп міфологем, які насаджувались аудиторії і які яскраво демонстрували тактику анексії Криму Росією: змалювання Володимира Путіна в образі «месії», який прийде і врятує свій «братній народ» від фашистської

(київської) влади; зображення Росії як країни, що не може відмовити і не допомогти «своїм»; Крим сам хоче стати частиною Росії; демонстрація переходу українських військовослужбовців та влади, що знаходились на території Криму, на бік Росії; захоплення Росією та націоналізація інфраструктури та усіх найважливіших сфер економіки Криму. Текст підрозділів містить численні приклади цих міфологем.

Аналіз провокативності контенту про Крим дозволив виокремити чотири групи міфологем, які носили яскраво виражений підбурювальний характер і спонукали аудиторію до сприйняття агресивних ідей: навіювання страху через прогнози і коментарі псевдо-експертів; проукраїнська влада Криму «тікає» з півострова до «фашистської» України, залишаючи кримчан сам-на-сам з проблемами; Україна здійснює помсту Криму за непокору і влаштовує небезпечні провокації; Кримський референдум є «демократичним та легітимним волевиявленням кримчан», святом звільнення від контролю «фашистської» України. Текст підрозділів містить численні приклади цих міфологем.

Матеріал розділу III. **«Антиукраїнський контент російського інтернет-ресурсу «Российский диалог»** містить аналіз заголовків матеріалів інтернет-ресурсу «Российский диалог» як одного із пропагандистських прийомів журналістики та особливостей висвітлення військової агресії Росії в ОРДЛО.

У підрозділі 3.1. *«Заголовки матеріалів інтернет-ресурсу «Российский диалог» як один із пропагандистських прийомів журналістики»* зазначається, що заголовки цього сайту не дозволяють чітко простежити світоглядні позиції ресурсу. Щоб зрозуміти, яких поглядів дотримується «Российский диалог», потрібно систематично досліджувати його контент, адже іноді сенс знаходиться між рядками. Застосувавши системний підхід, ознайомившись із заголовками та контентом матеріалів інтернет-ресурсу, можемо констатувати, що сайт «Российский диалог» підтримує політику Кремля і веде активну інформаційну війну проти України.

Аналіз заголовків новин про Україну на цьому веб-медіа дозволив окреслити такі групи заголовків, які найбільше віддзеркалюють позицію цього ЗМІ щодо України: заголовки, з яких випливає, що «Российский диалог» визнає так звані «ДНР» та «ЛНР»; заголовки, у яких простежується ностальгія за «славетним минулим» у складі Радянського Союзу; заголовки, що відображають завуальованість у подачі новин про Україну: журналісти висвітлюють «дві сторони однієї медалі»; заголовки про події в Україні, які (події) буцімто принижують Росію; заголовки, у яких йдеться про те, що Криму добре у складі Російської Федерації; заголовки-«лякалки» про Україну. Зазначається: такими заголовками російські пропагандисти хочуть показати, що в Україні після втечі В. Януковича діється свавілля та братовбивство, у чому зацікавлена нова влада. Текст підрозділу містить численні приклади усіх видів заголовків.

У матеріалі підрозділу 3.2. *«Висвітлення військової агресії в ОРДЛО інтернет-ресурсом «Российский диалог»»* зазначається, що, оскільки сайт було засновано у червні 2014 року, він практично від самого початку АТО висвітлює події з фронту. Згідно з проведеними дослідженнями контенту, цей портал можна зарахувати до таких, які відверто підтримують проросійські позиції. Не дарма він виник у складний для України і сприятливий для Росії воєнно-тактичний час.

«Российский диалог» – це типовий рупор російської пропаганди, переповнений дезінформацією.

Аналіз контенту сайту за період від липня 2014 року до грудня 2016 року дозволив виокремити дев'ять міфологем про Україну: переговори про мир на сході України безрезультативні з вини України; ідеалізація ватажків так званих «ДНР» та «ЛНР», а також бойовиків, які воюють проти України; залучення авторитету відомих росіян до військового протистояння на території Східної України; жителі Криму та частини Донецької і Луганської областей самі попросились під опіку Росії, яка не могла відмовити своїм «братом та сестрам»; українські чиновники, бізнесмени та інші впливові особи причетні до вбивств, застосування заборонених засобів і методів ведення війни, перешкоджання професійній діяльності журналістів та викрадення людей; у катастрофі малайзійського «Боїнга-777» винна Україна; Україна не втрачає нагоди, аби усіма можливими засобами дискредитувати російську владу, а також проросійськи налаштованих людей; Росія допомагає жителям Східної України, які потерпають від гніту Києва та Заходу; українська армія вбиває мирне населення на сході України. Текст підрозділу містить численні приклади цих міфологем.

ВИСНОВКИ

Інформаційна війна Росії проти України являє собою чинник великої гібридної війни. Проаналізовані у дисертації матеріали інтернет-ресурсів «Правда.Ру» та «Российский диалог» за період від лютого 2014 року до грудня 2016 року конкретизували елементи пропаганди і тиску на аудиторію з боку журналістів цих двох веб-медіа. Відверта брехня і витончена неправда, маніпуляція при описі подій і алогічні висновки, емоції замість фактів, суб'єктивізм проти реалій, фальшиві експерти і актори, – всі ці та багато інших елементів сфабрикованої журналістики є ознаками роботи аналізованих сайтів як чинників інформаційної війни Росії проти України.

Реалізація мети дослідження і виконання поставлених завдань є підставою для загальних висновків дисертації.

1. Інформаційна війна у контексті соціальних комунікацій – явище складне, але водночас малодосліджене в Україні. В останні роки чимало як українських, так і закордонних дослідників намагаються дати ґрунтовне визначення поняттю інформаційної війни. Та всі науковці, як України, так і світу, наполягають на тому, що інформаційна війна являє собою процеси, спрямовані на зміну свідомості та поведінки людини на користь зацікавленої у цьому сторони. У нашому дослідженні зацікавленою стороною виступає Росія.

У часи активного розвитку інформаційного суспільства мас-медіа відіграють велику роль у його становленні. Російські медіа не є винятком. В Росії виникають інформаційні ресурси, які позиціонують себе як веб-медіа. Проте не кожне з них можна вважати таким. У роботі виокремлено декілька сталих ознак російських мережевих мас-медіа, які потрібно розглядати комплексно:

1) інтернет-ЗМІ – великий мережевий ресурс, який публікує інформаційні, аналітичні, пізнавальні матеріали російських журналістів або фахівців з актуальних питань, до деяких матеріалів автори додають коментарі відповідних фахівців;

- 2) часто це електронна версія традиційних медіа;
- 3) веб-медіа має високу добову відвідуваність;
- 4) веб-медіа має високу оперативність, оновлюється кожні декілька хвилин або декілька разів на годину;
- 5) інтернет-медіа подають контент у текстовому, фото- та відео форматах;
- 6) якщо сайт запозичує контент, то належним чином оформлено посилання на джерело запозичення;
- 7) у пункті «Контакти» вказані фізична адреса, електронна адреса та телефони редакції, посилання на спільноти чи акаунти у соціальних мережах;
- 8) у пунктах «About», «Про проект», «Про сайт», «Про видання», «Про ресурс» або «Про нас» вказані так звані «вихідні дані» редакції: інформація про засновника, видавця, керівництво редакції та її авторський колектив;
- 9) приналежність до мережевого мас-медіа вказано за допомогою ключових слів у логотипі, слогані чи назві ресурсу.

Спроектуювавши ці критерії на сайти «Российский диалог» та «Правда.Ру», зарахуємо ці сайти до веб-медіа, оскільки вони зареєстровані у «Роскомнадзорі» як засоби масової інформації та публікують інформаційні, аналітичні, пізнавальні матеріали російських журналістів або фахівців з актуальних питань.

Сьогодні практично вся російська журналістика перебуває під тотальним контролем влади. Майже кожен засіб масової інформації в Росії є дотичним до влади, журналістика стала потужним інструментом влади, який деформує свідомість аудиторії. Це спричинило панування пропаганди у контенті російських ЗМІ. Практика функціонування російської журналістики призвела до схвалення російською аудиторією збройного конфлікту в ОРДЛО із численними людськими жертвами та руйнацією перспективних галузей економіки. Російська пропаганда набрала колосальних масштабів. Аби подолати наслідки її впливу на свідомість, потрібен арсенал професійних прийомів з боротьби та викорінення стереотипів. Однак і досі в Росії спостерігається тенденція довіри великої частини читачів до контенту, що його подають російські медіа.

Протягом останніх років в Україні почали досліджувати проблему інформаційної війни. Крім того, в українських вищих навчальних закладах почали з'являтися навчальні дисципліни, які вчать тому, як вміло та законно наносити інформаційні удари у відповідь на інформаційну російську агресію. Хоч Україна і робить значні кроки у вивченні інформаційної війни, все ж ця царина знань та практики залишає великий простір для подальших досліджень науковців.

2. Інтернет-ресурс «Правда.Ру» постійно інформує свою аудиторію про події в ОРДЛО. Щодня навіюючи антиукраїнські тези своїм читачам стосовно ситуації в Україні та, зокрема, в Криму, журналісти акцентують увагу на таких міфологемах:

- 1) Володимир Путін – «месія», який прийде і врятує свій «братній народ» від фашистської (київської) влади;
- 2) Росія – країна, яка не може не допомогти «своїм»;
- 3) Крим сам хоче стати частиною Росії;
- 4) українські військовослужбовці та представники української влади, які знаходились на території Криму, самі захотіли перейти на бік Росії, а Росія активно займає панівні позиції у кримському парламенті та створює власні владні структури;

5) Росія не захоплювала інфраструктуру та усі сфери життя Криму – мешканці півострова самі просили про націоналізацію;

6) проукраїнська влада Криму «тікає» з півострова до «фашистської» України, залишаючи кримчан сам-на-сам з проблемами;

7) Україна здійснює «помсту» Криму за непокору і влаштовує небезпечні провокації, не визнає рішень нової влади у Криму, а також оскаржуватиме поведінку Росії в суді. Проросійська влада півострова, своєю чергою, «тримає руку на пульсі» і «захищає» мирне населення Криму;

8) В. Янукович є легітимним президентом України, його дії законні;

9) кримський референдум є демократичним та легітимним волевиявленням кримчан, святом звільнення від контролю фашистської України.

«Российский диалог» активно пропагує такі основні міфологеми щодо України:

1) переговори про мир на сході України є безрезультатними з вини України;

2) ватажки «ДНР» та «ЛНР», а також усі ті, хто воює проти України, – герої;

3) усі жителі Криму та Східної України самі попросились під опіку Росії, яка розглядає цих людей своїми «братами та сестрами»;

4) чимало українських чиновників, бізнесменів та інших впливових осіб причетні до вбивств, викрадення мирних людей, застосування заборонених засобів і методів ведення війни, перешкоджання професійній діяльності російських журналістів;

5) в катастрофі малайзійського «Боїнга-777» винна Україна;

6) Україна постійно дискредитує російську владу, культуру, проросійськи налаштованих людей, прикриваючись націоналізмом;

7) Росія допомагає жителям Східної України, які потерпають від гніту Києва та західних країн;

8) українська армія вбиває мирне населення на сході України.

3. Проаналізувавши заголовки новин про події в Україні на ресурсах «Правда.Ру» та «Российский диалог», можна виокремити їх у декілька «пропагандистських груп»:

1) заголовки, що наголошують на особливій впливовості Росії. Возвеличується особа В. Путіна, йому надається особлива впливовість не лише в Росії, а й у інших країнах світу. Президент Росії зображується як раціональний, виважений політичний лідер, який приймає мудрі рішення на користь своєї держави;

2) заголовки, що принижують Україну. Автори таких заголовків дають саркастичну оцінку подіям в Україні. Вони гіперболізують факти, таким чином намагаються принизити українське минуле, культуру, її історичні постаті, владу, військо;

3) заголовки, у яких Україна «принижує» Росію і висміює «спробу самовизначення» жителів окупованих територій;

4) заголовки, у яких стверджується, що українська армія веде війну проти мирного населення на сході України. Автори таких заголовків вдаються до фальсифікації подій в зоні АТО;

5) заголовки, з яких випливає, що «Правда.Ру» та «Российский диалог» відкрито визнають так звані «ДНР» та «ЛНР»;

6) заголовки, у яких простежується ностальгія за «славетним минулим» України у складі Радянського Союзу;

7) заголовки, які відображають завищеність у подачі новин про Україну. Автори подібних заголовків намагаються не віддзеркалювати погляди конкретних політичних сил чи прибічників того чи іншого державного устрою – такі заголовки розсіюють увагу читача і приховують конкретні настрої видання;

8) заголовки, у яких йдеться про те, що Криму добре у складі Російської Федерації;

9) заголовки-«лякалки» про Україну. Автори таких заголовків намагаються лякати читача, гіперболізуючи факти. Таким чином вони розвивають почуття страху та ненависті до України як у росіян, так і у мешканців України.

У заголовках інтернет-порталів «Правда.Ру» та «Российский диалог» автори застосовують такі методи пропаганди:

- 1) навішування ярликів;
- 2) створення культу особи;
- 3) апелювання до авторитету;
- 4) демонізація ворога;
- 5) спрощення фактів;
- 6) виривання з контексту;
- 7) буденна розповідь;
- 8) емоційний резонанс;
- 9) анонімний авторитет;
- 10) гра в протинародність;
- 11) спільна думка;
- 12) сенсаційність.
- 13) вигадкування фактів;
- 14) фальсифікація та інсинуація подій;
- 15) висвітлення думок та коментарів лише однієї сторони, яка зацікавлена у розвитку воєнної ситуації в зоні АТО.

4. Російські інтернет-ресурси «Правда.Ру» та «Российский диалог» вселяють у свідомість своїх читачів негативні міфологеми про Україну, породжують ненависть і ворожнечу, провокують антиукраїнські настрої. Питання окупації Росією частин України цікавило авторів цих ресурсів вже давно. У ході дослідження з'ясовано, що вперше матеріал про можливу анексію Криму з'явився на порталі «Правда.Ру» ще у 2009 році. Сайт «Российский диалог» почав писати про це дещо пізніше, але відразу ж після початку роботи у липні 2014 року.

Інтернет-ресурси «Правда.Ру» та «Российский диалог» як чинники інформаційної війни застосовують такі маніпулятивні прийоми подачі інформації про Україну:

1) дезінформація – свідомо та спланована омана з метою світоглядної дезорієнтації аудиторії для маніпулювання свідомістю на користь проросійської влади;

2) пропаганда – вплив на свідомість аудиторії з метою створення громадської думки, вигідної для проросійської влади;

3) диверсифікація громадської думки – навмисне акцентування уваги аудиторії на другорядних проблемах з метою відволікання уваги від головних, кардинальних проблем суспільно-політичного та економічного життя, вирішення яких сприяло б реальному покращенню суспільного розвитку;

4) психологічний тиск – спонукання до дій, вигідних Російській Федерації, шляхом шантажу та залякувань;

5) поширення чуток – розповсюдження повідомлень, правдивість яких неможливо підтвердити.

5. У ході інформаційної війни Росії проти України українська сторона відчуває проблеми, які треба враховувати у медійній практиці. Відтак, на російську пропаганду Україні слід відповідати акуратною, продуманою, виваженою інформаційною політикою. Однак застосування такої політики має бути вмотивованим та законним. Слід посилити інформування в популярному серед молоді інтернеті та в традиційних ЗМІ (в газетах, журналах, радіо і телебаченні), які користуються більшим авторитетом у старшої за віком аудиторії.

В українському медіапросторі з'явилося декілька інтернет-ЗМІ, які розвінчують пропаганду Росії, однак їхня кількість є недостатньою. Таке ж явище спостерігається і на українському телебаченні. Для того, аби наносити інформаційні удари у відповідь, слід чітко усвідомити, що формат інформаційної війни вже давно вийшов за рамки насильства. Українські журналісти повинні вселяти в розум аудиторії нові, свіжі ідеї правди про Україну, змальовувати невидимі сторонньому оку елементи реалій у своїх матеріалах. Потрібно подавати правдиві новини, зображаючи обидві сторони конфлікту, залучати фахівців, підкріплювати інформацію добре перевіреними фактами. У жодному випадку не можна акцентувати на власних, суб'єктивних оцінках, що може спровокувати настороженість у аудиторії.

В умовах інформаційної війни журналісти повинні постійно працювати над собою. Це мають бути як інтелектуальні, так і моральні самотренінги. Потрібно бути обізнаними у всіх аспектах роботи у гарячих точках, а також у форматі подачі новин із зони АТО (тепер – ООС). Журналісти повинні враховувати усі ризики і небезпеки, які можуть спіткати їх у роботі. Потрібно вміти поводити себе з бойовиками.

Перспектива подальшого аналізу наукової проблеми, започаткованого цією дисертацією, вбачається у переведенні напряму дослідження в царину прикладних характеристик функціонування інтернет-ресурсів, які працюють в режимі інформаційної війни проти України. Вбачаємо доволі перспективним науковим напрямом вивчення ефектів мас-медіа, матеріалів виокремлення аудиторних груп та виявлення у ході цілої низки досліджень типових характеристик такого контенту інтернет-ресурсів, який споживачі визначатимуть як корисний, цікавий та важливий для себе. Це дасть можливість шляхом аналізу конкретних світоглядних позицій аудиторії сформулювати контент-концепцію кожного із аналізованих інтернет-ресурсів та втілювати її у протидії російській інформаційній війні проти України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Еляшевська Н.Ф. Вразливість України до інформаційної війни / Н.Ф. Еляшевська // Теле- та радіожурналістика. – 2015. – Вип. 14. – с. 165 – 169.
2. Семен Н.Ф. Поняття «інформаційна війна» в контексті соціальних комунікацій/ Н.Ф. Семен // Держава та регіони: серія: соціальні комунікації. – 2016. – № 1. – с. 22 – 25.
3. Семен Н.Ф. Російські інтернет-ресурси як веб мас-медіа /Н.Ф. Семен // Держава та регіони: серія: соціальні комунікації. – 2016. – № 3. – с. 177 – 182.
4. Семен Н.Ф. Політична специфіка російської журналістики /Н.Ф. Семен // Держава та регіони: серія: соціальні комунікації. – 2016. – № 4. – с. 87 – 92.
5. Семен Н.Ф. Заголовки російських Інтернет-ресурсів у матеріалах про події в Україні в контексті інформаційної агресії /Н.Ф. Семен // Інформаційне суспільство. – 2016. – №23. – с. 44 – 47.
6. Семен Н.Ф. Етично-професійний аспект діяльності журналіста в умовах інформаційної агресії / Н.Ф. Семен // Теле- та радіожурналістика. – 2016. – Вип. 15. – с. 58 – 62.
7. Семен Н.Ф. Висвітлення інформації про події на сході України російськими Інтернет-ресурсами (на прикладі матеріалів російських сайтів «Российский Диалог» і «Правда.Ру» за 2016 рік) / Н.Ф. Семен // Теле- та радіожурналістика. – 2016. – Вип. 16. – с. 221 – 226.

Стаття в іноземному науковому виданні

8. Еляшевська Н.Ф. Медіа України взірця 2012 року: статус і контентне наповнення / Еляшевська Н.Ф. // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Science, III (9), Issue 53, 2015.Budapest, 2015. – P.47 – 52.

Матеріали наукових конференцій

9. Семен Н.Ф. Особливості поведінки в умовах інформаційної агресії /Н.Ф. Семен // «Проблеми та перспективи розвитку вищої школи та економіки в ХХІ столітті» : збірник міжнародної науково-практичної конференції, (Рівне, 22 – 23 жовтня 2015 р.)
10. Семен Н.Ф. Використання авторитету відомих людей як один із засобів пропаганди / Н.Ф. Семен //«Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції»: збірник матеріалів: науково-практичної конференції, (Львів, 8-9 лютого 2016 р.) – Львів: «Видавництво Львівської політехніки», 2016. – с.273 – 275.
11. Семен Н.Ф. Засоби протидії інформаційній агресії в українському інтернет-просторі / Н.Ф. Семен //«Перспективні напрямки дослідження українського медійного контенту: фундаментальні та прикладні аспекти» : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, (Київ, 7 квітня 2016 р.) – К. : Інститут журналістики, 2016. – с. 231 – 234.
12. Семен Н.Ф. Професійний портрет журналіста Інтернет-ЗМІ в умовах інформаційної війни /Н.Ф. Семен //Збірник тез Міжнародної науково-практичної

конференції «Морально-етичний дискурс сучасних ЗМІ в координатах викликів доби», 27 квітня 2016 рік. – Буча, 2016. – с. 70 – 71.

13. Семен Н. Ф. Основні методи пропаганди на російських інтернет-ресурсах як головний чинник інформаційної агресії з боку Російської Федерації (на прикладі російських інтернет-ресурсів «Российский диалог» і «Правда.Ру» за 2014 – 2015 рр.) /Н.Ф. Семен // Матеріали Регіональної науково-практичної інтернет-конференції «Регіональні ЗМІ України: історія, сучасний стан та перспективи розвитку», (20 – 22 березня 2017 року, м. Старобільськ) – Старобільськ ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. – с. 198 – 202.

14. Семен Н.Ф. Інтернет-ресурс «Правда.Ру» як веб мас-медіа /Н.Ф. Семен //Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих дослідників «ЗМІ та демократичний розвиток України», (20 березня 2017 року, м. Львів) – «Видавництво Львівської політехніки», 2017. – с.106 – 108.

15. Семен Н.Ф. Шляхи підвищення інформаційної безпеки в Україні: закордонний досвід та власні недоліки /Н.Ф. Семен // Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів та молодих дослідників «Актуальні проблеми розвитку засобів масової комунікації в сучасній Україні», (21 квітня 2017 року, м. Вінниця) – Вінниця, 2017. – с. 32 – 33.

АНОТАЦІЯ

Семен Н.Ф. Російські інтернет-ресурси як чинник інформаційної війни проти України (на прикладі сайтів «Правда.Ру» та «Российский диалог»). — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій. – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Міністерство освіти і науки України. – Дніпро, 2018.

Дисертація являє собою аналіз сучасного бачення феномену інформаційної війни. На підставі окреслення поняття «інформаційна війна», вивчення організаційної бази функціонування російських інтернет-ресурсів та за результатами контент-аналізу публікацій на інтернет-ресурсах «Правда.Ру» та «Российский диалог» виявлено ключові контентні характеристики цих публікацій як атрибутів інформаційної війни, чинниками якої і виступають дані веб-медіа. З'ясовано пропагандистський характер заголовків матеріалів, досліджено антиукраїнський контент новин про події в Україні, що їх подають російські веб-ресурси «Правда.Ру» та «Российский диалог». Окреслено наукову та прикладну перспективи протидії інформаційній війні Росії проти України.

Ключові слова: агресія, аудиторія, брехня, війна, веб-медіа, контент, маніпуляція, міфологема, пропаганда.

АННОТАЦИЯ

Семен Н.Ф. Российские интернет-ресурсы как фактор информационной войны против Украины (на примере сайтов «Правда.Ру» и «Российский диалог»). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по социальным коммуникациям по специальности 27.00.01 – теория и история социальных коммуникаций. – Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Министерство образования и науки Украины. – Днепр, 2018.

Диссертация представляет собой анализ современного видения феномена информационной войны. На основании определения понятия «информационная война», изучения организационной базы функционирования российских интернет-ресурсов и по результатам контент-анализа публикаций на интернет-ресурсах «Правда.Ру» и «Российский диалог» выявлены ключевые контентные характеристики этих публикаций как атрибутов информационной войны, факторами которой и выступают данные веб-медиа. Выяснено пропагандистский характер заголовков материалов, исследован антиукраинский контент новостей о событиях в Украине, которые подают российские веб-ресурсы «Правда.Ру» и «Российский диалог». Определены научная и прикладная перспективы противодействия информационной войне России против Украины.

Ключевые слова: агрессия, аудитория, ложь, война, веб-медиа, контент, манипуляция, мифологема, пропаганда.

ABSTRACT

Semen N.F. Russian Internet resources as a factor in the information war against Ukraine (on an example of internet resources "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue"). – The manuscript.

Thesis research for a Candidate of Sciences Degree in Social Communications, specialty 27.00.01 – Theory and History of Social Communications. – Oles Honchar Dnipro National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Dnipro, 2018.

The thesis research is an analysis of publications about Ukraine in Russian Internet resources "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue". There were revealed the key content characteristics of these publications as attributes of information warfare, the factors of which are the data of the web media, on the basis of the definition of the concept of "information war", the study of the legislative and technical basis of the functioning of Russian Internet resources and the results of content analysis of publications. The work outlines the propaganda nature of the materials headlines, the anti-Ukrainian content of news about events in Ukraine was studied, given by Russian web-resources "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue". The scientific and application-oriented prospects of counteraction to the information war of Russia against Ukraine are outlined.

Russia's information war against Ukraine is a factor in the great hybrid war. The analyzed materials of Internet resources "Pravda.Ru" and the "Russian Dialogue" in the thesis research for the period from February 2014 till December 2016, specified the elements of propaganda and pressure on the audience by the journalists of these two web-media. Frank lies and graceful untruth, manipulation at the description of events and

logical conclusions, emotions instead of facts, subjectivism against realities, false experts and actors – all these and many other elements of fabricated journalism are the signs of the work of the analyzed sites as factors of the information war of Russia against Ukraine .

In the course of recent years, many of both Ukrainian and foreign researchers have been trying to give a thorough definition of the concept of information warfare. But all scientists, both from Ukraine and overseas, agree that the information war represents processes that are aimed to the change of consciousness and behavior of a person in favor of an interested side. In this case, an interested side in the disorientation of consciousness is Russia.

Russian Internet resources "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue" have been actively participating in the information war towards Ukraine. They incite into the mind of their readers negative mythologemas about Ukraine, breed hate and bad blood, provoke anti-Ukrainian frame of mind. The issue of Russia's occupation of parts of Ukraine has been for a long time of interest of the authors of these resources . As far back as in 2009 the material about the possible annexation of the Crimea appeared on the portal "Pravda.Ru" for the first time. The "Russian Dialogue" site began to write about it somewhat later, but immediately after they started working in July 2014. It is found out what manipulative methods are used by the Internet resources "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue" in their way of presentation of information about Ukraine.

Internet resources "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue" have been constantly informing their audience about the events in Ukraine and, in particular, in the Crimea. A number of mythologemas are highlighted, in which journalists accentuate their attention, giving daily anti-Ukrainian theses to their readers regarding the situation in our state.

News headlines about events in Ukraine on "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue" resources are set out in several "propaganda groups". The use of propaganda methods in the headlines of the Internet portals "Pravda.Ru" and "Russian Dialogue" are specified.

During the Russian information war against Ukraine, the Ukrainian side has been experiencing problems that must be taken into account in media practice. Ukraine should respond with a careful, thought-out, well-balanced information policy to the Russian propaganda. The use of such a policy should be motivated and lawful.

We see the prospect of further analysis of the scientific problem, initiated by this thesis research, in the study of the effects of materials of the Internet resources that have been working in the mode of information war against Ukraine. We consider the specification of the audience groups and identification of the typical characteristics of such content of Internet resources in a series of sociological studies, which consumers will determine as important to them, a rather promising scientific direction. This will enable to formulate a content-concept of each of the analyzed Internet resources and to implement it in countering the Russian information war against Ukraine, by analyzing specific ideological views of the audience.

Key words: aggression, audience, lie, war, web media, content, manipulation, mythologema, propaganda.

Підписано до друку 12.09.2018 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.
Зам. № 121. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Реєстраційне свідоцтво ДК №3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки, 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 255-49-00, (032) 261-24-15
e-mail: pais.druk@gmail.com; <http://www.pais.com.ua>